

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ
BİTİRME TEZİ

DÜŞÜŞ VE YÜKSELİŞ

Öğrencinin Adı:Sarp

Öğrencinin Soyadı:Aksu

Rehber Öğretmeni:Fatma Sever

Öğrenci No:D001129-0027

Sözcük Sayısı:3.722

**Araştırma Konusu: Albet Camus'un "Düşüş" ve Yaşar Kemal'in "İnce Mehmed"
adlı yapıtlarındaki sosyal ve tarihsel yapının figürlerin kişilik özelliklerine
yansımalarının incelenmesi**

Öz(ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı bitirme tezi olarak A1 Türkçe Dersi kapsamında hazırlanan bu çalışmada; Albert Camus'un “Düşüş” ve Yaşar Kemal'in “İnce Memed” adlı yapıtlarındaki sosyal ve tarihsel yapının odak figürlerin kişilik özelliklerine yansımalarının incelenmesi amaç edinilmiştir. Bu doğrultuda yapıtlardaki olaylara,tarihsel sürece,sosyal yapıya,buna bağlı olarak yapıttaki karakterlerin eylem ve davranışlarının neden ve sonuçlarına bakılmıştır. Her iki yapıtta karşılaştırmalı olarak kurmacaya yansıyan tarihsel gerçeklikler,sosyal yapı ve yapıtlardaki bu tarihsel ve sosyal yapıdan etkilenen kişilik özellikleri incelenmiştir.

Sonuçta yaşanan olaylar karşısında insanların haklı tepkisi ve bu insanların sosyal statüsü doğrultusunda tavır aldığı gözlemlenmiştir.

Sözcük Sayısı:90

İçindekiler

Öz

Giriş.....	1-3
1. Kurmacaya Yansıyan Tarihsel Gerçeklikler.....	4-5
1. Kurmacaya Yansıyan Sosyal Yapı.....	6-8
2. Yapıtlardaki Belirgin Kişilik Özellikleri.....	9-11
3.1 Kişilik Özelliklerinin Belirlenmesinde Sosyal ve Toplumsal Yapının Rolü.....	12-14
3.2 Kişilik Özelliklerindeki Kişilik Değişimleri ve Yaşadıkları Çatışmalar.....	15-17
Sonuç.....	18-19
Kaynakça.....	20

Giriş

Tarihsel gerçeklik, yaşanan ya da anlatılmak istenen belli bir dönemin genel olarak ekonomik,sosyal ve psikolojik gibi ögelerin insanı ve çevresini etkilenmesini açıklayan bir kavramdır. Bu kavram, ulusları derinden etkileyen her türlü olay sonrası değerlendirmede hem bilim hem de sosyolojik dallarda kullanılmaktadır. Tarihsel gerçeklik kurmaca yapıtlarda o dönemin insan davranışlarının, psikolojisinin ve tepkilerinin gerçeğe daha yakın olmasını sağlamak için kullanılmaktadır:

“Kemal Tahir'e göre, 'tarih'i bilmeyen kendini bilemez. “Kendini bilmeyen, içinde yaşadığı toplumu meydana getiren insanların özelliğini yani cevherini bilemez. Gerçekçi yazar, insanların çeşitli olaylar karşısında nasıl davranacaklarını, neden böyle davrandıklarını en az yanıyla kestirme gücünü tarihten alır”¹(Necip Tosun 2013 Kemal Tahir'den bir alıntı).”

Yapıtlara yansıyan tarihsel gerçeklikle okur, yapıtta anlatılanlara karşı ilgi,merak duyar; böylece okur yapıtta anlatılanlarla özleşim kurabilir de denebilir. Anı, geçmişi ve geleceği zaman çizgisi içinde alımlar böylece zaman ögesi kurgunun işlevsel bir ögesi haline gelir. Albert Camus'un “Düşüş” ve Yaşar Kemal “İnce Memed” adlı yapıtları da tarihsel gerçekliklerden yararlanmışlardır. Bu yolla yazarlar yapıtlarında insanların psikolojik yapısını , yaşayış biçimlerini ve düşüncelerini bu gerçeklikten yararlanarak aktarmışlardır. Yapıtların tarihsel gerçekliğe dayanması okurlar için o dönem şartlarını tanıma ve insan yapısını ayrıca insanların düşüncesini kavrama konusunda yardımcı olmuştur.

---

¹<http://www.yenisafak.com.tr/kitap/tarihi-gerçeklikten-kurmaca-eserler-582174>

Necip Tosun 14 KASIM 2013 “Tarihi gerçeklikten kurmaca eserler” başlıklı yazısı

Yapıtlardaki karakterlerin olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarının neden-sonuçlarının okura tarihsel gerçeklikle ilişkilendirilerek verilmesi okura aktarılan duyguların yoğunluğunu da etkilemiştir. Okur, yapılan her eylem ve davranışı o tarihsel gerçeklik ve sosyal yapı içinde değerlendirmiş haklı, haksız ya da abartılı, abartısız diyerek özdeşim olanağı bulmuştur.

Sosyal yapı ya da toplumsal yapı, bir grup insanın kendi aralarında kurdukları belli ancak genelde yazılı olmayan kurallardan oluşan bir sistemdir:

“Toplumsal yapı, toplumu oluşturan başlıca öğeleri, bunların toplum bütünü içindeki yerlerini, aralarındaki ilişkileri ve böylece işleyişlerindeki düzenlilikleri kapsar. Toplum biliminin temel kavramlarından biridir. Toplumsal yapıyı çeşitli açılardan ele alabiliriz; fiziki çevre, nüfus, toplumsal ilişkiler, kültür, tabakalaşma, toplumsal sistem ve toplumsal değişme açısından toplumsal yapı”²(ODTÜ G.V. Özel Lisesi Sosyal Bilimleri Zümresi,Ders Notları).

Bu sistem karşımıza kölelik, üst kademe ya da efendi gibi kavramları karşımıza koymaktadır. Bu durum insanların sınıflandırılması sonucu olur ve bu sosyal yapının bir parçasıdır. Bunun dışında sosyal yapıda insan davranışları, sınıflar arası çatışmalar, ekonomik nedenlerden kaynaklanan çatışmalar gibi konular da girer. Ayrıca sosyal yapı tarihsel gerçekliğe göre yapılandığı için bu iki kavram birbirilerini oluşturdukları gibi birbirlerini de destekleyecek yapıdadır.

---

²<http://www.odtugvo.k12.tr/diger/webue/dersler/felsefegrubu/Sosyoloji/sosyolojiCk/6ToplumsalYapı.pdf> 2011-2012 Eğitim yılı için hazırlanan çalışma kağıdı

Sosyal yapı, çoğu yapıya yansımış hatta yapıtların ana konusu olmuş bir kavramdır. Sosyal yapı edebiyat alanında insanların davranışlarını çözümlene, sınıf farklılıklarından oluşan olayları , çatışmaları yapıya taşıma şeklinde kullanılmıştır.

Yazarlar ise bu toplumsal yapıyı yapıtlarına farklı şekillerde yansıtmişlardır. “İnce Memed” ve “Düşüş” adlı yapıtların asıl çerçevesi sosyal yapının ve bu yapının aksayan yönleri üzerinedir. Her iki yapıtta da öncelikle sosyal yapıyı eleştirmek amaç kılınmamış olsa da yazınsal nitelikli bir yapıt olmaları nedeni ile okur anlamsal boşlukları tamamlayarak iletilenlerle sosyal yapının eleştirisiyle onun işlemeyen yönleriyle karşılaşmışlardır. “Düşüş” adlı yapıtta sosyal yapı eleştirisi daha da öne çıktığı için okur, odak figürle onu o hale getiren sosyal yapı üzerinde daha çok düşünür . Her iki yapıtta da anlatıcılar o sosyal yapının içinden biri olduklarını ya gözlemci figür ya da odak figür olarak okura yansıtmişlardır:

“Yazar, okurunun kendi kurmaca evrenini kabullenmesi için güçlü ortak göndermeleri kullanmaya çalışır... Yazar kendi okur kitlesini göz önüne alarak anlatısındaki olayları, kişileri, yeri, zamanı gerçekmiş gibi göstermek için kendisiyle okurunu aynı toplumsal, kültürel bağlam da oturtabilir”³ (Kıran,38,2000).

Bu sayede okur, daha rahat bir şekilde karakterlerin içinde olduğu durumu anlayabilmiştir. Böylece okurun empati yapması da kolaylaşmıştır, diyebiliriz. Bu bütün bilgiler doğrultusunda da Albert Camus'un ; “Düşüş” ve Yaşar Kemal'in ; “İnce Memed” adlı yapıtlarındaki sosyal ve tarihsel yapının yapıtlardaki figürlerin kişilik özelliklerine yansımalarını incelemek amaç edinilmiştir.

---

³ *Yazınsal Okuma Süreçleri,Seçkin Yayınevi,Ankara,2000, Prof.Dr.Zeynel Kıran ve Prof.*

Kurmacaya Yansıyan Tarihsel Gerçeklikler

Albert Camus'un "Düşüş" adlı yapıtında uzam Amsterdam olarak okurun karşısına çıkar. Yapıt yazıldığı ve yayımlandığı dönemin tarihsel gerçekliği ile paralellik gösterir. Bu dönem tahmini 1950 ile 1960 yılların tarihsel gerçekliğini içermektedir. Yapıtta yer alan tarihsel dönem, A.Camus'un hala hayatta olduğu ve bu dönemin içinde yaşayıp gözlemlediği bir dönemdir. Böylece tarihsel gerçeklik, yapıta birinci elden başka bir deyiş ile aracı kaynağa ihtiyaç duyulmadan, A.Camus'un bu döneme ait şahsi gözlemleriyle oluşan gerçeklik olarak yapıta aktarılmıştır.

A.Camus'un okura tarihsel gerçekliği kullanarak aktarmak istediği ve okur tarafından algılanması gereken birkaç önemli kavram vardır: "Modern Avrupa", "kapitalist düzen", "2. Dünya Savaşı". Yapıtın uzamının Amsterdam'da geçmesi ve tarihi dönem olarak "Modern" zamanlara geçilmiş olması "Modern Avrupa" uzamının anlatımını kolaylaştırmıştır. "Modern Avrupa" kavramının oluşmasında en önemli etkenlerden biri "2. Dünya Savaşı" ve bu savaşın etkileridir. 15 Ağustos 1945'de bitmiş olması yapıtın yer aldığı tarihe ve A.Camus'un gözlemlediği döneme çok yakındır. Bu olayın yakın tarihlerde gerçekleşmesi yapıtın yer aldığı tarihsel gerçekliğin de bu olaydan etkilenmesi anlamına gelmektedir. "2. Dünya Savaşı"ı bittikten sonra ülkeler arası ilişkilerin kötü olmasına rağmen borsa ayaktadır ve ülkeler arası ticaret hala devam etmektedir. Bu durum yeni bir olgunun doğmasına sebep olmuştur. Bu olgu her ne kadar yapıtta tam adı ile konulmasa da okura yansıtılan gerçeklikle,"kapitalizm"dir. Albert Camus bu olgunun ortaya çıkması ile insanların bu "kapitalist düzen" içinde nasıl değiştiğini,yalnızlaştığını ve yabancılaştığını ele almıştır.

Yaşar Kemal'in "İnce Memed" adlı yapıtında okur , Anadolu'da Çukurova uzamı ile karşılaşır. Yapıtta olaylar dizgesine bakıldığında 1923-1933 yıllarına denk gelen

gerçekliklerle karşılaşılır. Bu dönem Kurtuluş Savaşının bitişi , Cumhuriyet'in ilanı ve Cumhuriyet değerlerinin Anadolu'da algılanışı ve benimsenişi sürecidir. Bu tarihsel gerçeklikte özgürlük isteğinin yoğunlaşmasını, eğitim sorunlarını, aydınlanma sürecini, ekonomik ve sosyal anlamda çelişkileri görürüz.

Yazarın okurlara tarihsel gerçeklikte aktarmak istedikleri Cumhuriyet ve savaş sonrası dönemin etkilerini göz önüne alarak yapıttaki figürlerin düşüncelerini anlamamızı sağlamaktır. Cumhuriyet dönemi olması herkesin özgürlükçü bir düşünce sahibi olmasını sağlamıştır. Bu durum her çeşit insan için geçerlidir, köylüsünden iş adamına herkes böyle düşünmektedir. Yapıtın ilerleyen bölümlerinde özgürlükçü düşünce yapısı ele alınarak figürlerin özgürlük arayışına girmesi sağlanmıştır.Savaş sonrası dönem olması ekonomik faaliyetlerin kötü olması ve halkın kendi içinde kalkınamamasına yol açmıştır. Yaşar Kemal yapıtında Çukurova uzamında bu tarihsel gerçeklikler ışığında karakter çözümlmelerini okurla buluşturmuştur.

Kurmacaya Yansıyan Sosyal Yapı

Albert Camus'un "Düşüş" yapıtındaki sosyal yapı; "Modern Avrupalı İnsan" kavramı olarak belirtilmiştir. Bu kavramın ana destekleyici ögesi "kapitalist sistem"dir. "Kapitalist sistemin" en önemli ve el üstünde tuttuğu "para" malzemesi yapıtta sosyal yapının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu şekillenme insanın "para" denilen malzemeyi hayatında birincil ihtiyaç kılmasına neden olmuştur. Kapitalist sistemde para araç değil, amaç haline gelmiştir:

"Hiçbir zaman rüşvet almadım, bunu söylemeye gerek yok, ama hiç kimse için aracılıkta bulunmaya da tenezzül etmedim. İşin daha az raslanır yanı, ben, kendisine yaranmak için hiçbir gazeteçiye, dostluğundan yararlanayım diye hiçbir devlet görevlisine dalkavukluk etmeye kalkışmadım...Toplumumuzda tutku yerine geçen aç gözlülük her zaman güldürmüştür beni" (A. Camus,2013; 20).

Albert Camus yapıtında bu değişimi kendi yorumunu,gözlemine ve düşüncelerini göz önünde bulundurarak sorgulamıştır. Paranın ana yaşam kaynaklarında biri olması, parayı insanlar için en önemli ihtiyaçlardan biri yapmıştır. Paranın araç olmaktan çıkıp bir yaşam kaynağı haline gelmesi insanları değiştirmiş ve yabancılaştırmaya başlamıştır. Bu durum insanların değerinin sahip olduğu parasına ve parası ile aldıklarına göre değerlendirilmesine yol açmıştır. Yazar bu durumu okura göstermeyi tercih etmiştir çünkü "kapitalist sistem" devam ettiği sürece insanların "para" denilen sadece ticaret için kullanılan bu aracın tutsağı olacağını ön görmüş ve bir farkındalık yaratmayı

amaçlamıştır. Bu doğrultudaki gözlemlerini yapıta aktarmıştır. Ayrıca yazar özgürlük ve eşitliğin sağlandığı bu dönemde “para” aracının görünmez bir sınıf oluşturduğunu betimleyerek insanın yozlaşmasını ve yabancılaştığını incelemiştir. Böylece de okura “para” aracının insan yaşamını nasıl etkilediğini göstermeyi amaçlamıştır.

Yaşar Kemal’in “İnce Memed” yapıtında köydeki sosyal yapıyı betimlemesi , okura olaylar döngüsünün anlaşılmasını, karakterlerin eylem ve davranışlarının nedenlerinin çözümlenmesini kolaylaştırmıştır. Yapıtta sosyal yapıda “Anadolu insanı” kavramıyla karşılaşırız. Anadolu insanının yapısını Anadolu Coğrafyası biçimlendirmiştir. Anadolu Coğrafyasının zor doğa koşulları Anadolu insanını birey doğa mücadelesi içinde sert , haşin ve içine dönük kılmıştır. Yüzyıllarca bu uzam içinde yalnız ve çaresiz bırakılmış Anadolu İnsanı birey, doğa çatışması içinde maddi ve manevi sömürünün de etkisinde kalmıştır.

Kişilik yapısı ile kuvvetli olan “Anadolu insan”ın oluşturduğu sosyal yapı da farklılık göstermektedir. Bu farklılığın okura aktarılması olay örgüsünün anlaşılması açısından önemlidir. “Anadolu İnsan”ı yapısından ve yaşadığı koşullardan dolayı birbirine bağlanmıştır. Bu zorlu şartlardan kurtulmanın tek yolunun kenetlenme ve bağlanma olduğunu bilen “Anadolu insan”ı hem ekonomik hem psikolojik hem de fiziksel olarak birbirilerine destek olmuştur. Sosyal yapının bu durumda olması “Anadolu insan”ının herhangi bir olay karşısında birlikte karar almasına neden olur. Ancak sosyal yapı sadece Çukurova uzamında alt sınıfta olan işçilerden oluşmamaktadır, üst sınıfta olan ağalar da bu sosyal yapının bir parçasıdır. Ağalar tarihsel gerçeklik içinde köylüleri kağıt üstünde olmasa bile köle gibi kullanan karın tokluğuna çalıştıran insanlardır. Toprak sahibi olan ağaların sözünden çıkmak köylüler için hem işini hem de aşını kaybetmek anlamına gelmektedir. Kısaca yapıttaki sosyal yapıya; ağaların köylüleri ve köydeki insanları istediği gibi kullanması sistemi de diyebiliriz: ““Hiç üzülme sen Ağa,” dedi. “Katili ben

elimle koymuş gibi bulurum. Getiririm. Cezasını bulur. Onun için sen hiç üzülme... Takibine dört tane candarma gönderdim”” (Yaşar Kemal, 2014;147).

Sosyal yapı her zaman alt kademenin üst kademeye hizmet etmesinden oluşur. Bu sosyal yapı Memed ve Abdi Ağa üzerinden okura aktarılmıştır. Abdi Ağa'nın köylüleri eşya gibi görmesi bu sosyal yapıya başka bir örnektir ve yazar bu yapıyı okura olay örgüsü boyunca farklı figürlerin de düşüncelerinin betimlenmesiyle aktarmıştır:

““Pancar Hösük görmüş. Geldi bana söyledi.”

Abdi Ağa:

“Nerede o Pancar?” diye gürlledi. “Gelsin yanıma.”

Kalabalık karıştı:

“Yok. Hösük,yok,” dediler.

“Hösük hiç kalabalığa girer mi?”

“Kıyamet kopsa evinden çıkmaz.”

Ağa emir verdi:

“Gidin getirin Hösüğü”” (Yaşar Kemal,2014;46).

Abdi Ağa için Memed, anası ya da köyden herhangi biri bireysel bir farklılık taşımaz. Tümü onun malıdır. O ne isterse onu yaparlar. Nereye git derse gider, nerede kal derse kalırlar. Ağanın bakış açısıyla uzamdaki bireylerin tapulu mallarından herhangi bir farkı yoktur.

Yapıtlardaki Belirgin Kişilik Özellikleri

Albert Camus'un "Düşüş" yapıtında ana figürün adı Jean Baptiste Clemence'dir. Yapıtta Jean Baptiste Clemence anlatıcı konumdadır. Okur yapıtta onun düşüncelerine iç monologlarla tanıklık eder. A. Camus'un "Düşüş" adlı yapıtı toplumsal yapıyı ve bu yapının olduğu tarihsel gerçekliği sorgulamıştır. Jean'ın yapıt boyunca yaptığı iç monologlarla aslında A. Camus'un toplumsal ve tarihsel yapıyı sorgulaması sonucunda oluşan düşüncelerini okura aktarmıştır. Bu aktarımı yaparken Camus düşünceleri okurun hoşuna gider mi gitmez mi diye düşünmek yerine düşündüklerini yapıta olduğu gibi aktarmayı yeğlemiştir:

"İnanın bana, dinler, ahlak dersi vermeye kalkıştıkları ve bir takım emirler yağdırdıkları andan itibaren yanılırlar. Suçluluğu yaratmak ve cezalandırmak için Tanrı zorunlu değildir. Benzerlerimiz, kendimizin yardımıyla yeterlidir bunun için. Son Yargı'dan söz ediyorsunuz. Bırakın da güleyim buna"

(A. Camus, 2013; 78).

Jean karakteri, A. Camus'un kendisi olmasından dolayı Jean karakterinin belirgin kişilik özellikleri A. Camus'un kişilik özelliklerine çok benzer şekildedir. Albert Camus felsefi düşüncelere sahip olan bir yazardır. Kendisi "absurdizm" felsefesine inanmakta ve tüm yapıtlarında bu düşünceyi aktarmaktadır. "Absurdizm" insanın evrende bir anlam bulmaya olan isteğinin ve çabasının, anlamsız ve gereksiz olduğunu ayrıca bu çabanın bir başarıya ulaşmayacağını öngören felsefi düşünce akımıdır. "Absurdizm" felsefesi uzun süren gözlemlere ayrıca bu sürede olan olaylar da göz önüne alınarak yorumlanması ile oluşmuştur. Bu düşünce akımı sosyal yapıyı ve tarihsel gerçekliği sorgulama ve

gözleme ile oluşmuştur. Bu düşünce tarzını benimsemiş olan Jean'ın kişilik özelliklerinin de bu düşünce yapısına göre şekillenmiştir. Bu düşünce tarzından dolayı Jean'ın en önemli kişilik özelliklerinden biri iyi bir toplumsal gözlemci olmasıdır. Yapıtta Jean'ın okura aktardığı toplumsal yapıya ait düşüncelerine monologlar içinde yer vermiştir:

“Örneğin , dikkatinizi çekmiştir, bizim o ihtiyar Avrupamız artık iyi yolda felsefe yapıyor. İnsanların bön kafalı olduğu zamanlardaki gibi, “Ben böyle düşünüyorum. Sizin itirazlarınız nelerdir?” demiyoruz artık. Aklımız başımıza geldi” (A.Camus, 2013;36).

Yaşar Kemal'in yapıtında belirgin kişilik özellikleri kişiden kişiye değişim göstermemektedir. Sosyal yapı insanları birbirine bağlamıştır ve onları neredeyse aynı kişilik özellikleri çerçevesinde toplamıştır. “Anadolu insan”ın kişilik özellikleri bu çerçeveyi oluşturur. Bu çerçevede bulunan tüm insanlar aynı kişilik özelliklerini göstermektedir.

Yapıtta odak figürlerden Abdi Ağa ve İnce Memed sosyal yapıdaki en alt ve en üstteki insanı örnekleme açısından belirgin farklı kişilik özellikleri taşırlar. Abdi Ağa figürü “Anadolu insan”ı tanımına uygun değildir. Bu yüzden kişilik özellikleri de farklıdır. Abdi Ağa otoriter, baskıcı, katı bir kişiliğe sahiptir. Bu kişilik özelliklerinin yapılanmasının nedeni köylüleri baskı altında tutması ve sözünü köylülere geçirme çabasından kaynaklanmaktadır. Bu baskıyı psikolojik baskı kurmak dışında fiziksel şiddete de başvurarak sağlamaktadır. Memed de bu şiddete mazur kalanlardan biridir : ““N’olursun Hösük Emmi,” dedi, “benim Süleyman Emmiye çoban olduğumu kimseye söyleme.

N'olursun yani. Abdi Ağa duyarsa beni alır götürür. Beni döve döve öldürür”” (Yaşar Kemal,2014;44).

Abdi Ağa bu korku sayesinde insanları baskı altında tutabilmektedir. İnce Memed ve annesine fiziksel şiddet uygulaması buna bir örnektir. Bu düzeni sağlamak için otoriter ve liderlik özelliklerine de sahip olmak zorundadır. Bu özellikleri töreler ve koyduğu kanunlar üzerinden fark ettirmektedir. Kimsenin köyden çıkmaması ve yeni bir kişinin köye girmemesi bu törelere ve kurallara örnektir. Abdi Ağa bu töreleri korkutma ve insanları kendi yönettiği düzen içinde tutmak için kullanmaktadır:

““Süleyman,” dedi, “sen hiç utanmadın mı? Benim kapıdan adam almaya utanmadın mı? Sen hiç haya etmedin mi? Abdinin kapısından adam alınır mı? Şimdiye kadar bu olmuş iş mi ? Sen bilmez misin bunu? Yazık sana Süleyman şu ak sakalına da bakmadan...”” (Yaşar Kemal,2014;47).

İnce Memed ise köylülerden biraz daha farklı bir düşünce tarzına sahiptir. Kendisi diğer köylüler gibi Abdi Ağa'nın kurallarından hiç hoşnut değildir. Ancak diğer köylüler bu durumu kabullendiği halde, kendisi karşı koymayı tercih etmiştir. Tüm köy ahalesinin hayali olan köyden kaçma eylemine yeltenmiş ve başarılı olmuştur. Bu durum İnce Memed'in özgürlük düşkünü olduğunu, haksızlığa gelemediğini ve kendi başına sisteme karşı durabilecek kadar güçlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Olaylar geçtikten sonra Memed , Abdi Ağa'ya karşı çıkmak için bir çeteye katılır ve köylüleri Abdi Ağa'nın zulmünden kurtardığı gibi onların gözünde efsanevi bir lider olmaya da başlar.

Kişilik Özelliklerinin Belirlenmesinde Sosyal ve Toplumsal Yapının Rolü

Albert Camus'un yapıtında sosyal yapı kişilik özelliklerinin belirlenmesinde önemli role sahiptir. “Kapitalizm” etkisinde olan toplum bu çerçevede yapılanmış ve kişilik özellikleri değişmiştir. Bu değişim sistemi sorgulayan Jean'ı bile etkilemiştir. Her ne kadar Jean'ın düşünce yapısı onu toplumdan yabancılaştırırsa bile , Jean hala toplumun bir mensubu olduğu için o da “kaptalist sistem”den etkilenmiştir. Kendisi bu etkilenmenin farkındadır ve bu sayede sosyal ve toplumsal yapıyı daha etkili bir şekilde gözlemleyip yorumlayabilmiştir.

Jean'ın hem toplumun içinde hem de topluma yabancı olması sosyal yapının insanı nasıl değiştirdiğini gözlemlemesi açısından etkili ve doğru bir bakış açısına sahip olmasını sağlamıştır. Kişilik özelliklerinin sisteme göre değişmesi insanları yozlaştırmaya, birbirinden yabancılaştırmaya ve ruhsuzlaştırmaya başlamıştır. İnsanlar para denilen araç için her şeyi göze almış durumdadırlar. Para için başka insanları göz ardı etmek , onları bir kenara atmak ve hatta onları ezerek paraya ulaşılmaya başlanmıştır. Yapıtta Jean sadece para düşünen insanlara bir ad bile takmıştı:“ *Varlıklı mısınız? Biraz mı? Güzel. Yoksullarla paylaştınız mı bunu? Paylaşmadınız. Öyleyse siz benim Saduki dediğim kişilerdensiniz*” (A. Camus,2013;13).Bu ad aslında toplumdaki herkese takılmış bir addır. Jean da bu sistemin bir parçası olduğunu bu adı kullanarak belirtmiştir:

“Benim mesliğim çifte yüzlü, o kadar, tıpkı yaratılmış gibi. Söylemişim, cezaevi yargıcıyım ben.Bir tek şey açık benim durumunda, hiçbir varlığım yok. Evet, zamanında zengindim, hayır, başkalarıyla hiçbir şeyi paylaşmadım.Neyin kanıtı bu ? Benim de bir Saduki olduğumu...”(A.Camus,2013; 13).

Jean'ın toplumdaki zengin ve bu zenginliklerini paylaşmayan insanlara Saduki demesinin nedeni onları insan varlığından çıkarıp başka bir varlık gibi görmesinden kaynaklanmaktadır. Bu Sadukiler toplumu oluşturmaktadır ve Jean'ın kendisi de bir Sadukidir. Bu durum Jean'ın da sosyal toplumdan etkilenmiş hatta o toplumun bir parçası olduğunu göstermektedir. Para için her şeyi yapan, herhangi bir duygudan uzaklaşmış olan bu toplumda, toplum içindeki her insan paraya ulaşmak için gerekli olan kişilik özelliklerine sahip olmayı tercih etmiştir. Jean'ın deyimi ile “ sadece gazete okuyup , zina yapan” bu toplum nankörleşmiş, duygusuzlaşmış ve gerçek dünyadan tamamen uzaklaşmış durumdadırlar.

Yaşar Kemal'in yapıtında odak figürlerin kişilik özellikleri sosyal yapıya göre oluşmuştur. Üst kademenin alt kademeyi ezmesi ve çok ağır şartlarda kullanmasından dolayı alt kademedeki insanlar bu sosyal yapıdan dolayı farklı kişilik özellikleri kazanmışlardır. Bu üst kademenin alt kademelerdeki insanların kullanması alt kademedeki insanların bir bütünlük olması insanların birbirine bağlanmasına neden olmuştur çünkü bu sosyal yapıda hayatta kalmalarının tek çözümünü birbirilerinde bulmuşlardır. Bu durum Memed gibi karakterlerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin güçlü ve güvenilir olmasını sağlamıştır. Sosyal yapıdan dolayı Hösük Emmi'nin Memed'i Abdi Ağadan bir süre saklaması gibi alt kademenin kendi arasında birbirine yardım etme ve güven verme gibi kişilik özellikleri kazanmışlardır. Ayrıca üst kademedeki insanların alt kademedekilere davranışlarından dolayı, alt kademede üst kademeye karşı bir nefret oluşmaya başlamıştır. Bu sosyal yapı, alt ve üst kademeyi iyice yabancılaştırmış ve birbirlerine kin duymalarına neden olmuştur. Yapıtta Memed bu durumu eyleme

dönüştürmüştür: “*Memed elindeki tüfeği doğrulttu. Abdi Ağanın göğsüne üç el ateş etti. Kurşunların rüzgarından odadaki lamba söndü*”(Yaşar Kemal,2014;435).

Üst kademede ise Abdi Ağa gibi insanlar alt kademeyi ellerinde tutmak için belli bir sisteme ihtiyacı olduklarını anlamışlardır. Bu ihtiyaç fiziksel ve psikolojik baskı ile sağlanmıştır. Otoriteyi elinde tutmak isteyen ve başkaldırıyı en ağır şekilde cezalandırarak diğerlerine de göz dağı vermek isteyen Abdi Ağa'nın acımasızlığı yapıtta okura şu dizelerle yansıtılır :

“Abdi Ağa, Döneyi işaretle yanına çağırdı. Yanaşmalara da şu emri verdi:

-“Dörtte üçü bize,birisi de Döneye.”

Döne Ağanın üzengesine sarıldı:

-“Etme Aşam! Acımızdan ölüyoruz bu kış.Etme.Eyleme. Tabanlarını öpeyim Aşam!” Ağa:

-“Hiç sızlanma Döne!” dedi. “Hakkını veriyorum””

(Yaşar Kemal,2014;52).

Abdi Ağa'nın güç ve korku üzerine kurduğu otorite köylülerin ona karşı nefret ve kin duymalarına neden olmuştur. Memed'in ona karşı verdiği tepki ise onun yöntemi ile yani şiddete şiddetle cevap vererek olmuştur.

Kişilik Özelliklerindeki Kişilik Değişimleri ve Yaşadıkları Çatışmalar

Albert Camus'un yapıtında Jean karakteri dışında bir karakter bulunmadığından dolayı okur sadece Jean'ın yaşadığı değişimi ve çatışmaları gözlemleyebilmektedir. Tarihsel gerçekliğe göre yapılan toplumsal yapının etkileri ile bu değişimleri gösteren Jean kendi düşündükleri ile yaptıkları arasında çatışma yaşamaktadır. Bu çatışmalar yapıta Jean'ın iç monologlarında aktarılmıştır. Jean'ın toplumdaki insanların zina yapmasını kınadığı halde kendisinin de zina yapması ve alkolle rahatlaması bu duruma bir örnektir:

“Alkol ve kadınlar, itiraf edeyim ki, layık olduğum tek ferahlığı sağladı bana. Bu sırrı size açıyorum, aziz dost, kullanmaktan çekinmeyin onu. O zaman göreceksiniz ki, gerçek sefahat kurta-ricıdır, çünkü hiçbir yükümlülük yaratmaz” (A.Camus,2013;74).

Jean yargıladığı kişilik özelliklerini ve davranışların aynılarını kendinde de gördüğü gibi bunları değiştirmek için bir çaba göstermemektedir. Yapıttaki çatışma Jean'ın düşünceleri ve davranışları arasında geçmektedir. Kişilik değişimi ise Jean'ın önceden olan bazı özelliklerini düşünceleri doğrultusunda ya değiştirmesi ya da tamamen farklı bir duygu koyması şeklinde gözlemlenmektedir.

Yapıtta,okura çatışma ve kişilik özelliklerinin değişiminin sadece Jean için değil o sosyal yapıya mensup her insan için geçerli olduğu aktarılmıştır. Yapıtta iki grup insan olduğu varsayılabilir. Yaptıklarının farkında olan ve Jean gibi farkında olduğu halde pek bir değişim göstermeyenler olarak ikiye ayrılabilir. Yaptıklarının farkında olmayan grup tarihsel gerçeklik ve sosyal yapıya uyum sağlama amacı ile kendi kişilik özelliklerinden

uzaklaşmış ve para, zina gibi konular dışında bir konuya önem vermeyen insanlar haline gelmiştir. Bu insan grubunu Jean'ın gözlemleri sayesinde okura aktarılmıştır.

Jean gözlem yapabilme yetisine ve sosyal yapıdaki bozukluğu fark edebilme yetisine sahip değildir. Bu sosyal yapıda yapıta verilme de Jean gibi insanlar olması mümkündür. Bu grup insanlar yaşam tarzlarının, buldukları sosyal yapının farkındalığında oldukları ve bu yapıyı yargıladıkları gibi kendilerinde olabildiğince değişim göstermeye çalışmışlardır. Jean'ın bir cezaevi yargıci olduğu halde daha fazla para elde etmek için yasal ve etik olmayan bir işe kalkışmaması buna bir örnektir. Ancak böyle davrandığı halde hala paranın ve gücün Jean için değerli olması, bulunduğu sosyal yapıda yaşamını sürdürebilmek için sosyal yapıya uyum sağlamak zorunda bırakmıştır. Bu Jean'ın yaşadığı en büyük iç çatışmalardan biridir: *“Yaşamın ayrıntılarına kadar, üstte olma gereksinimindeyim. Otobüsü metroya, üstü açık faytonları takslere, taraçaları ara katlara yeğliyordum”*(A. Camus,2013;22). Bunun dışında Jean sorguladığı insan özelliklerini ve davranışların hepsine sahip olması Jean'ın kendi içinde yaşadığı başka bir çatışmadır. Kendi isteğine göre davranmaya mecbur olarak bazı kişilik özelliklerinde değişimler yaşamıştır. Bu değişimler kendi içinde yaşadığı çatışmadan kaynaklanmaktadır.

Yaşar Kemal'in yapıtında ise bu çatışma en çok odak figür olan Memed üzerinden gözlemlenebilmektedir. Sosyal yapının zorluklarına şahit olan ve yapının kötü yanına maruz kalan Memed özünden değişmiştir. Bu değişim Memed'i üst kademeye karşı savaş açtırmış , sosyal yapı ve tarihsel gerçekliğe karşı da baş kaldırtmıştır. Sosyal yapıdan dolayı kendisinin yapmak istemediği durumlara ittirmiştir. Babası gibi bir karıncayı bile incitmek istemeyen Memed sosyal yapıyı değiştirme amacı ile eşkiya olmuş ve doğasında olmayan şeyleri yapmıştır. Sosyal yapıdaki baskı Memed'i istemediği durumlara sokmuştur, diyebiliriz:

“Gedikli Asım Çavuşun arka yanı açık kalmış, Memed de tam oraya düşmüştü. Tüfeğini doğrulttu. İçinden kusmak geldi. Sonra indirdi başka yana sıktı” (Yaşar Kemal,2014;161).

Özünde olmayan öldürme dürtüsünü burada kaybetmediği halde sosyal yapı yüzünden bunu yapmak zorunda kalmıştır . Silahı tutarken bile midesi bulandığı halde Abdi Ağa’yı şüphe etmeden öldürmüştür. Bu durum onun sevdiği herkesi intikam için arkasında bıraktırmıştır. Kopmak istemediği ve yaşamının geçtiği köyden de onu ayırmıştır:““*Hürü Ana!Hürü Ana!*”dedi. *“Oldu. Hakkınızı helal edin.” Alıdağı tarafına doğruldu. Kara bir bulut gibi köyün içinden süzüldü,çıktı. Gözden yitti”*(Yaşar Kemal,2014;436).Sosyal yapı Memed’in kendi özü ile çatışmasına hatta özünü değiştirmesine neden olmuştur. Onu farklı bir insan yapmıştır. İçindeki duyguları değiştirmiş ve yapmayacağı şeyleri ona yaptırtmıştır, diyebiliriz.

Sonuç

Tarih boyunca insanlık hep bir şeyleri değiştirmiş, geliştirmiş ve yeniden yaratmıştır. Teknoloji, sosyal düzen , askeri düzen ve insana dair her şey değişime uğramıştır. Ancak tarihsel gerçeklik tarihin belli bir bölümünü içermektedir. Bu belli kesitte yaşayan, yaşamış veya yaşayacak insanlar o tarihe kadar olan her türlü gelişmeden etkilenmiş ve ona göre değişmiş, gelişmiş ve yenilenmiştir.

Sosyal yapı ise insanları belli bir düzende tutmak için yaratılmış genelde kağıt üstünde olmayan bir sınıflandırma şeklidir. Sosyal yapı tarihsel gerçekliğe göre değişim gösterdiği halde bazı dönemlerde tamamen tarihsel yapıdan ayrı bir şekilde gelişmiştir. İnsanların tarihsel gerçekliğe karşı farklı bir sosyal yapıda yaşamaları, insanları farklı düşüncelere, kişilik özelliklerine ve birbirleriyle ilişkilerinde farklılık göstermelerine neden olmuştur.

Yaşar Kemal'in ve Albert Camus'un yapıtlarında sosyal yapının ve tarihsel gerçekliğin etkileri okura aktarılmıştır. Sosyal yapıya ve tarihsel yapıya mensup olan herkes bu olgular çerçevesinde etkilenmiş ve buna uygun olarak gelişmiştir. Jean ile Memed'in de bu yapı çerçevesinin içinde olması yapıtlarda sosyal yapının ve tarihsel gerçeğin etkilerinin bu iki odak figür üzerinden aktarılmasını sağlamıştır. Bu durum Jean ve Memed gibi karakterlerin insanlarla olan ilişkilerini ve kendi içlerinde bu yapıya karşı olan çatışmalarını okura yansıtmıştır. Abdi Ağa'nın korkusu ve baskısı altında yaşayan Memed ona karşı çıkmayı seçerken, Jean sadece gördüklerini yorumlayıp, eleştirmeyi tercih etmiştir. Yani, Jean bir farkındalık yaratırken, Memed ise bu farkındalığı yarattığı gibi bu düzene karşı da çıkmıştır. Bu durum her ikisinin insanlarla olan ilişkilerini ve sosyal yapıda buldukları pozisyonu etkilemiştir. Memed alt sınıf olan köylü

statüsünden çıkıp, üst kademeyi yıkmaya çalışan yeni bir düzen arayışı içine girmiştir. Kendi sınıfına göre o, haksızlıkların savunucusu, bir Robin Hood karşı olduğu üst sınıfa göre de bir eşkiyadır. Jean ise ait olduğu toplumun yanlış yönlerinden olabildiğince uzaklaşmış, kendini toplumdan ayrı bir parça olarak görmeye başlamıştır. Başka bir deyişle sosyal yapıyı eleştiren yapıtlar okura bir farkındalık yaratma amacı gütmüştür. Bu durum odak figürlerin yapı ile çatışmalarıyla sağlanmıştır. Yaşadıkları çatışma ile Memed'in bulunduğu sosyal yapıdaki haksızlıklar ve zor şartlar yansıtılmış ve buna insanların nasıl karşı çıktığı ya da sustukları aktarılmıştır. Jean yaşadığı çatışma ise toplumun eksiklerini sorguladığı halde bu toplumun içinde olma çabasıdır ve bu durum onun alt olduğu topluma yabancılaşmasına neden olmuştur.

Kaynakça

1. Albert Camus “Düşüş” adlı yapıtı 2013 Can Yayınları

2. İnternet Kaynakları

*<http://www.yenisafak.com.tr/kitap/tarihi-gerçeklikten-kurmaca-eserler-582174>

Necip Tosun 14 KASIM 2013 “Tarihi gerçeklikten kurmaca eserler” başlıklı yazısı

*<http://www.odtugvo.k12.tr/diger/webue/dersler/felsefegrubu/Sosyoloji/sosyoloji>

Ck/6ToplumsalYapı.pdf 2011-2012 Eğitim yılı için hazırlanan çalışma kağıdı

3. Yaşar Kemal “İnce Memed” adlı yapıtı 2014 Yapı Kredi Yayınları